

تدریس تاریخ

مژده زحمتکشان
دبیر مطالعات اجتماعی، شیراز

ج. مهارت خودکنترلی و خود قضاوتی یکی از روش‌های معلم در حوزه یادگیری فعال، روش «تفحص گروهی» است. برای اجرای این روش معلم چند منبع غیر کتاب درسی را آماده می‌کند.

پایه هشتم:

درس شماره ۱۳، عنوان: غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان (به دلیل طولانی بودن درس بخش غزنویان مورد نظر است).

منابع عبارت‌اند از:

۱. کتاب درسی پایه هشتم
۲. اطلس تاریخی ایران، تألیف رضا فرنود، نشر نی
۳. کتاب دایرةالمعارف تاریخ ایران تألیف مسعود جوادیان، انتشارات محراب قلم

مراحل تدریس

۱. دانش‌آموزان ابتدا در گروه‌های همیشگی و معمولی خود قرار می‌گیرند.

۲. با توجه به منابع، گروه‌های تخصصی را تشکیل می‌دهند.

۳. در گروه‌های تخصصی پاسخ پرسش‌های معلم را پیدا کرده و بعد به گروه‌های خود برمی‌گردند.

۴. نماینده هر گروه به جلوی کلاس می‌آید و پرسش و سپس پاسخ آن‌ها را با صدای بلند می‌خواند.

۵. در صورت نیاز توضیحات تکمیلی توسط معلم انجام می‌شود.

فرض می‌گیریم که یک کلاس ۲۰ نفره داریم. تشکیل گروه‌ها به این قرار است:

امروزه، از آموزش به مثابه یک فرایند منظم یاد می‌شود که به موجب آن اطلاعات، مهارت‌ها و نگرش‌های دانش‌آموزان تقویت و گسترش می‌یابد. در این فرایند، انباشت اطلاعات، مورد نظر نیست و به تولید و گسترش اطلاعات و مهارت‌ها توجه می‌شود.

یادگیری مؤثر، تنها کسب و ذخیره‌سازی اطلاعات و دانش‌ها نیست، فقط تقویت مهارت‌های ذهنی، مهارت‌های فیزیکی و یدی هم نیست. یادگیری مؤثر و کارآمد، تقویت و گسترش مهارت‌های ذهنی، فیزیکی و طرز تفکر، یعنی دانستن، توانستن و خواستن است. این نوع یادگیری، محکم، پایدار، قابل استفاده و مفید است. حضرت علی (ع) در این خصوص می‌فرماید:

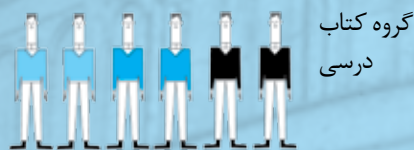
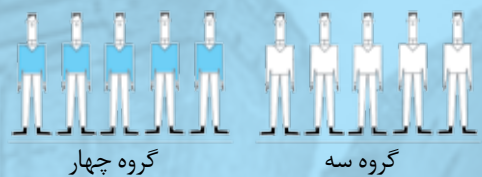
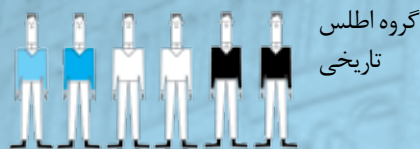
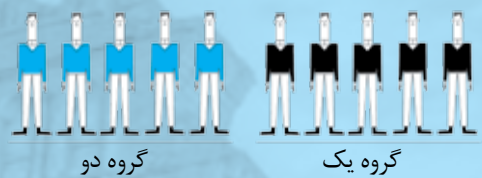
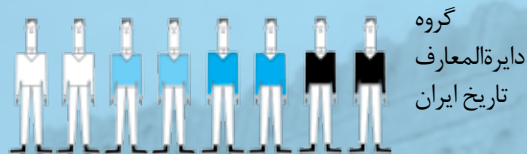
کم ارزش‌ترین علم آن است که بر زبان جاری گردد و بالاترین علم آن است که در جوارح و ارکان رسوخ کند.

کلاس درس به قایقی شباهت دارد که سرنشینان آن در جست‌وجوی ساحل‌اند. به این سبب، همه افرادی که در این قایق هستند، باید پاروهای خود را در مسیر حرکت و سرعت قابل قبول به حرکت درآورند.

متأسفانه در اغلب کلاس‌ها، این تنها معلم است که با پاروی خود، قافله علم را به حرکت در می‌آورد و دانش‌آموزان انگار در مسیری خلاف او پارو می‌زنند. لذا باید موتورهای خودراهمبری دانش‌آموزان، فعال شود، اما در این هدف باز معلم است که باید راه مهارت‌های مهم و اساسی را به آنان نشان دهد. این مهارت‌ها عبارت‌اند از:

الف. مهارت خود آغازگری

ب. مهارت خود مشاهده‌گری

۴. یادگیری عمیق تر و پایدارتر
۵. افزایش مهارت کار گروهی و همکاری گروهی
۶. افزایش اعتمادبه‌نفس و حس مسئولیت‌پذیری فراگیران
۷. دانش آموز و معلم هر دو مسئول یادگیری‌اند.
۸. افزایش مهارت‌های کلامی

محدودیت‌های این روش

۱. مناسب نبودن فضای کلاس
  ۲. وقت گیر بودن
- راه حل پیشنهادی برای رفع مشکلات و نقاط ضعف این روش:
۱. می‌توان از کارگاه، کتابخانه یا سالن نمازخانه برای اجرای این تدریس استفاده کرد.
  ۲. یک جلسه را برای ارزشیابی در نظر گرفت و جلسه بعد را مختص تدریس قرار داد.

پس از اتمام کار در گروه‌های تخصصی به گروه‌های قبلی برمی‌گردند. پرسش‌های هر گروه که معلم آن‌ها را با توجه به منبع آماده می‌کند:

پرسش گروه دایرةالمعارف تاریخ:

۱. مهم‌ترین لشکرکشی سلطان محمود غزنوی کدام بود و او چه دلیلی را برای این لشکرکشی عنوان کرد؟
۲. مهم‌ترین معبدی که سلطان محمود غزنوی تصرف کرد چه نام داشت؟
۳. دلیل حمله‌های سلطان محمود به هند چه بود؟

پرسش گروه اطلس تاریخی ایران

۱. غزنویان حکومت خود را از کجا آغاز کردند؟
۲. پیشروی غزنویان به سمت کدام سرزمین بود؟ (لطفاً بر روی نقشه نشان دهید و پاسخ دهید)

پرسش گروه کتاب درسی

۱. رابطه غزنویان با خلیفه عباسی چگونه بود؟
۲. قدرت و حکومت غزنویان بر چه نیرویی استوار بود؟
۳. جانشین سلطان محمود غزنوی که بود؟

از محاسن این روش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. افزایش اعتمادبه‌نفس
۲. دریافت اطلاعات از منابع غیر از کتاب درسی
۳. رفع کمروبی

منابع

۱. بورس، جویس و همکاران؛ الگوهای تدریس، ترجمه محمدرضا بهرنگی، تهران: مرکز ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۷۳.
۲. جوادیان مسعود؛ دایرةالمعارف تاریخ ایران، تهران: انتشارات محراب قلم، ۱۳۹۱.
۳. فنود رضا؛ اطلس تاریخی ایران، تهران: نشر نی، ۱۳۸۶.
۴. فضلی‌خانی منوچهر؛ راهنمای عملی روش‌های مشارکتی و فعال در فرایند تدریس؛ تهران: منادی تربیت، ۱۳۸۲.